

23 MRT 2020

IN HET BUITENLAND – Leren van succesvolle drugspreventie in IJsland

Ruim twintig jaar geleden stond de IJslandse jeugd nog te boek als grootverbruikers van drank, sigaretten en cannabis. Twee decennia later is het middelengebruik onder vijftien- en zestienjarigen het laagst van Europa. Zes Nederlandse gemeenten volgden een pilot om van de IJslandse aanpak te leren. De jeugdwethouders van Amersfoort en Súdwest-Fryslân vertellen hoe ze het nu in hun gemeente doen. ‘We bieden een helpende hand in plaats van een opgeheven vingertje’

Foto: AdobeStock

‘Kleine beetjes helpen niet. Dat hebben we geleerd van de IJslanders’, zegt wethouder Mark de Man van de gemeente Súdwest-Fryslân. Hij doelt hiermee op de harde, wetenschappelijk kant van het IJslandse model: meten is weten. Wie effectieve interventies wil doen, moet zeker weten dat de onderliggende cijfers betrouwbaar zijn. ‘Een enquête die maar door 40 procent van de jongeren wordt ingevuld, geeft een onbetrouwbaar beeld. Voor een eerlijk beeld moet de respons ten minste 80 procent zijn’, zegt De Man. Net zoals het gegeven dat data ouder dan twee jaar achterhaald zijn. “Gooi die maar in de prullenbak”, zeiden onze IJslandse collega’s.’

Lokale gemeenschap

Het IJslandse preventiemodel is gebaseerd op data-analyses en wetenschappelijke inzichten. Cruciaal zijn verder de betrokkenheid van de lokale gemeenschap én de jaarlijkse monitor van de IJslandse jeugd. Jaarlijks wordt de IJslandse jeugd bevraagd naar hun wel en wee op het gebied van gezin, vrienden, school en vrije tijd. De uitkomsten van deze vragenlijsten geven inzicht in factoren die het gebruik van middelen vergroten of juist verkleinen – en vormen de basis voor interventies, die waar nodig het jaar daarop weer worden bijgesteld.

Grootverbruikers

En dat werkt. Ruim twintig jaar geleden stond de IJslandse jeugd nog te boek als grootverbruikers van drank (42 procent), sigaretten (23 procent) en cannabis (17 procent). Twee decennia later is het middelengebruik onder vijftien- en zestienjarigen het laagst van Europa. Nog maar 5 procent drinkt alcohol, 3 procent rookt sigaretten en 6 procent gebruikt cannabis. Daarnaast zijn de jongeren meer gaan sporten,

zijn ze psychisch gezond en brengen ze meer tijd met hun ouders door.

Enquêtes

Dergelijke cijfers maken natuurlijk nieuwsgierig. Amersfoort en Súdwest-Fryslân – allebei gemeenten die al langere tijd inzetten op preventie – meldden zich dan ook graag aan voor deelname aan de pilot van het Trimbos-instituut en het Nederlands Jeugdinstituut, met onder andere werkbezoeken over en weer. Ook de gemeenten Urk, de Brabantse Kempengemeenten, Texel en Hardenberg deden mee. Eind 2018 hielden deze gemeenten, in navolging van de IJslandse aanpak, uitgebreide enquêtes onder vijftien- en zestienjarige scholieren. Momenteel experimenteren zij met interventies, passend bij hun situatie

Kapstok

Deze interventies zijn – mede door de ligging en grootte – overal weer anders. Bij de nulmeting onder 821 Amersfoortse scholieren van acht verschillende scholen, zei 41 procent van de ondervraagde vijftien- en zestienjarigen de maand ervoor wel eens alcohol op te hebben. Van hen gaf 17 procent aan ook echt dronken te zijn geweest. ‘De cijfers in Amersfoort zijn daarmee niet buitensporig’, aldus wethouder Cees Van Eijk, ‘maar elk middelengebruik blijft zorgwekkend. We willen investeren in een structurele, *evidence-based* aanpak. Het IJslandse model biedt die mogelijkheid: periodiek bevragen we de jeugd opnieuw en op basis van de uitkomsten sturen we bij. Daarnaast fungeert het model als kapstok om meer samenhang te brengen in de dingen die we al doen.’

Ouders in gesprek

Dat betekent overigens niet dat het model één-op-één gekopieerd kan worden, de lokale situatie is uitgangspunt. De Man legt uit: ‘De avondklok, zoals die in IJsland is ingesteld, zou hier niet werken. Het is op IJsland in de zomerperiode veel langer licht. Waar het om gaat is dat je kijkt wat mensen nodig hebben. We gaan niet vertellen wat wel en niet mag, maar we zorgen dat ouders met elkaar in gesprek gaan. De bedoeling is een helpende hand te bieden, in plaats van een opgeheven vingertje. We zijn nu aan de gang met ouderpanels en we faciliteren bijeenkomsten waarbij ouders met elkaar in gesprek kunnen over opvoeding, over wat zij acceptabele grenzen vinden. Hoe lang gaat een feestje door? Wat vinden wij normaal? Ouders weten nu niet altijd van elkaar wat ze denken. Door het gesprek aan te gaan kunnen ze met elkaar een grens trekken.’

Dit is de tweede aflevering van de serie **IN HET BUITENLAND**. In de eerste aflevering ging het over **drugspreventie in Denemarken**.

Mentaliteitsverandering

Het middelengebruik in Súdwest-Fryslân (ruim 90.000 inwoners verdeeld over 89 kernen, waaronder de steden Sneek en Bolsward) vertoont overeenkomsten met dat van de jongeren in Amersfoort. Bij de nulmeting onder ruim duizend vijftien- en zestienjarigen, zei 55 procent van de ondervraagden in de afgelopen dertig dagen alcohol te hebben gedronken. Van hen gaf 20 procent aan de afgelopen dertig dagen dronken te zijn geweest.

De Man: ‘Onder het mom van ‘met mij is het ook goed gekomen’ wijzen veel ouders hier alcohol (nog) niet resoluut van de hand. Om deze trend te doorbreken en het alcoholgebruik terug te dringen is het belangrijk ouders mee te krijgen en hen bewust te maken van hun eigen rol en verantwoordelijkheid daarin. Om een voorbeeld te geven: het gemeentebestuur kan drank in sportkantines niet verbieden, maar de leden van een sportvereniging wél. En wie zijn die leden? Dat zijn de kinderen en hun ouders.’ De Man vergelijkt de mentaliteitsverandering die nodig is met de verandering die het denken over roken heeft doorgemaakt. ‘Nog maar twintig jaar geleden was het normaal dat er in de babykamer bij een pasgeboren baby’tje werd gerookt. Dat zou nu ondenkbaar zijn.’

Hechtere community

De enquêtes in Amersfoort en Súdwest-Fryslân bevatten naast vragen over drank- en middelengebruik veel vragen over de rol en betrokkenheid van ouders, (de invloed van) vrienden, slapen, sport en vrije tijd en veel vragen over het welbevinden van de jongeren. Van de Amersfoortse jongeren gaf 19 procent aan zich de afgelopen week soms of vaak eenzaam te voelen.

‘Dat lijkt misschien ver weg te staan van middelengebruik’, zegt Van Eijk, ‘maar jongeren die goed in hun vel zitten, grijpen minder snel naar drank of drugs, laat het IJslandse model zien. Het is belangrijk dat jongeren leren hoe ze om kunnen gaan met situaties zoals eenzaamheid of stress en om hun weerbaarheid te vergroten. We kijken daarom in Amersfoort hoe we aan een hechtere community kunnen bouwen, beginnend bij de scholen met hulp van het jongerenwerk en sportcoaches. Vanuit de scholen leggen we de link naar ouders en vrije tijd en we gaan intensiever samenwerken met jongerenwerkers en sportcoaches, zowel binnen als buiten school. Daarmee wordt de scheiding tussen dat wat binnen en buiten school gebeurt kleiner. Het gaat om ‘opbouwen’, we willen alternatieven bieden die eraan bijdragen dat jongeren lekker in hun vel komen te zitten.’

Vervolg

Aan het einde van dit jaar nemen de zes deelnemende gemeenten opnieuw uitgebreide enquêtes af en aansluitend volgt een evaluatie met het Trimbos Instituut en het Nederlands Jeugdinstituut (NJI). Daarnaast onderzoeken het Trimbos en het NJI op landelijk niveau hoe – bij positieve ervaringen – een eventuele bredere implementatie

van het IJslandse model in Nederland vorm kan krijgen. Hierbij zijn ook landelijke partijen betrokken, zoals de GGD-GHOR en het RIVM.

UITGELICHT

PREMIUM

Jeugdzorg die bij het leven van jonge mensen past

Apps en zorgrobots worden natuurlijke onderdelen van de jeugdzorg. En de hulpverlener moet 'maximaal minimaal' zijn. Vindt Levi van Dam, vernieuwer van de hulp aan kwetsbare, jonge mensen. 'Ik heb hulpverleners in tranen gezien omdat ze zich realiseerden dat zij een plek in het leven van iemand hadden ingenomen die beter, want blijvender, door iemand anders ingenomen had kunnen worden.'

NIEUWS

PREMIUM

Rechter: ouders moeten video uithuisplaatsing van Facebook halen

Ouders die de uithuisplaatsing van hun kind op social media hebben gezet, moeten deze binnen drie dagen verwijderen. De beroepsvereniging van professionals in sociaal werk is blij met deze uitspraak: 'Het aantal uithuisplaatsingen dat gefilmd wordt neemt toe. We hopen dat meer instellingen aangifte hiervan doen.'